

Образложење

Правни основ

Правни основ за доношење ове уредбе садржан је у одредби члана 41а став 2. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-УС, 72/12, 7/14-УС, 44/14, 30/18-др. закон и 71/21) којом је прописано да се заштићено подручје I категорије проглашава актом Владе Републике Србије.

Одредбом члана 6. став 1. Закона о министарствима („Службени гласник РС”, број 128/20 и 116/22), прописано је да Министарство заштите животне средине, између осталог, обавља послове државне управе који се односе на заштиту природе.

Разлози за доношење уредбе

Проглашењем заштите Парка природе „Велики Јастребац” обезбеђује се: састојина шума планинског јавора (*Aceretum heldeichii*) већином прашумског типа, које су окружене шумама планинског јавора са буквом (*Aceri heldreichii - Fagetum*), а око којих су распоређене шуме у којима доминира лишћарска вегетација, односно вредан појас букових шума, брезове шуме (*Betuletum pendulae*), буково-јелове шуме (*Abieti-Fagetum moesiaceae*), шуме букве, граба и племенитих лишћара (*Aceri - Carpinii - Fagetum moesiace montanum*), као и различити типови храстових шума у нижим деловима планина, првенствено шуме китњака и цера (*Quercetum petraeae-cerridis*).

На подручју Парка природе „Велики Јастебац” евидентирано је укупно 10 строго заштићених и 57 заштићених биљних врста, 10 строго заштићених и 18 заштићених врста гљива, 84 строго заштићених и 14 заштићених врста птица, 1 строго заштићена и 5 заштићених врста ихтиофауне, 1 строго заштићена врста рака, 9 строго заштићених и 1 заштићена врста водоземаца, 6 строго заштићених и 2 заштићене врсте гмизаваца и 28 строго заштићених и 5 заштићених врста ентомофауне. Ово подручје настањује око 33 врсте сисара, међу којима нема ендемичних ни реликтних таксона.

По хидрографским карактеристикама Парк природе „Велики Јастебац” има разгранату мрежу водених токова, које отичу ка сливовима Јужне Мораве, Топлице и Расине. Развође на Јастрепцу одваја сливове западноморавске десне притоке Расине од јужноморавске притоке Топлице.

Од осталих хидролошких објеката у Парку природе „Велики Јастебац”, значајни су бројни минерални извори и представља хидротермално чвориште из којег и око којег се налазе многобројни минерални извори. Од Рибарске Бање, на северном ободу Великог Јастрепца, па према западу јавља се неколико извора минералне воде: Дворане, Сеземче, Слатина, Буци, Велика Ломница, Треботин и Мрмош, као и у селима Мајдево, Читлук, Бела Вода, Купци.

Простор обрастао шумском вегетацијом у обухвату Парка природе „Велики Јастебац” представља станиште бројних ендемичних и реликтних биљних врста, као и великог броја представника дендрофлоре. Шумске састојине су изграђене од укупно 71 врста дендрофлоре, од којих су две „строго заштићене” дрвенасте врсте - ловоролисни јеремичак (*Daphne laureola* L.) и планински јавор (*Acer Heldreichii* Orph.), док се у категорији „заштићена дивља врста” налази десет дрвенастих врста: бреза (*Betula pendula* Roth), клека (*Juniperus communis* L.), дивља ружа (*Rosa canina* L.), ситнолисна липа (*Tilia cordata* Mill.), бела липа (*Tilia tomentosa* Moench.), бели глог (*Crataegus monogyna* Jacq), дрен (*Cornus mas* L.), мечија леска (*Corylus colurna*), кострика (*Ruscus aculeatus* L.) и језичаста кострика (*Ruscus hypoglossum* L.).

Забележено је и 287 врста макрогљива, што је око 10% диверзитета у Србији. Међу наведеним врстама гљива, као значајне за заштиту треба истаћи 10 строго заштићених врста, 18 заштићених врста, као и 28 врста које се налазе на прелиминарној црвеној листи гљива Србије.

Укупно је до сада на овом подручју евидентирано 99 врста птица од 369 које су до сада регистроване у Србији.

Значај Парка природе „Велики Јастебац” огледа се у рефугијалном карактеру шума, које шуме овог подручја имају за врсте којих је у Републици Србији све мање. Ту се пре свега мисли на орла кликташа (*Clanga pomarina*), планинског детлића (*Dendrocopos leucotos*), црну жуну (*Dryocopus martius*), сиву жуну (*Picus canus*), беловрату мухарицу (*Ficedula albicollis*), малу мухарицу (*Ficedula parva*) и источну шарену мухарицу (*Ficedula semitorquata*). У поступку израде еколошке мреже Републике Србије, Јастребац је предложен као национално и међународно подручје за заштиту и очување горе наведених 7 врста птица и као такво представља главно подручје очувања ових врста у Републици Србији.

Као последица вишефазне тектонске активности од мезозоику до данас, и специфичне геолошке еволуције овог простора која је директно повезана са њеним положајем у оквиру прелазне зоне између јединица адријске и европске плоче, Парк природе „Велики Јастебац” има изузетно комплексну и врло сложену геолошку грађу у оквиру које доминира дома Великог Јастрепца.

На територији Парка природе „Велики Јастебац” постоји EMERALD подручје „Прокоп”, рSCIs подручја „Мали Јастребац”, „Јастребац” и „Јабланичка река” и рSPAs подручја „Топлица” и „Добрић – Нишава”.

Од посебне су важности манастир Наупаре, манастир Св. великомученика Георгија - Ајдановац, црква Светог Илије у Рибарској Бањи и Целина Термално купатило са старим вилама у Рибарској Бањи.

Подручје одликује и аграрни комплекс који се одржава и развија традиционалним коришћењем земљишта, чија су својства аутентичност, изворност и оригиналност. На истраживаном подручју регистрован је велики број старих аутохтоних сорти воћа, које представљају изузетан генетски потенцијал у воћарству.

Сагласно Закону о заштити природе на основу изнетих природних вредности, значаја и вредновања предметног подручја, као и на научној и стручној основи изнетој у студији заштите, стекли су се услови за заштиту овог природног добра.

Завод за заштиту природ Србије, сходно одредбама члана 42. Закона о заштити природе, припремио је и доставио Министарству заштите животне средине Студију заштите Парка природе „Велики Јастребац”, као стручно-документациону основу за израду акта о проглашењу заштићеног подручја. Оценивши да су налази Завода стручно оправдани и целисходни, а предлози правно основани, Министарство је у складу са одредбама члана 43. Закона о заштити природе обавестило јавност о Нацрту уредбе о проглашењу Парк природе Парка природе „Велики Јастребац”, односно обезбедило јавни увид и организовало јавну расправу за наведену документацију.

С обзиром на то да је спроведен поступак јавног увида и јавне расправе, као и да су заштићена подручја добра од општег интереса, сматрамо сврсисходним да се покрене процедура доношења ове уредбе, која у складу са Пословником Владе, започиње достављањем текста Предлога уредбе на мишљење надлежним министарствима.

Објашњење решења предложених уредбом

У члану 1. утврђују се генерални положај и одлике, категорија, врста и назив заштићеног подручја.

У члану 2. утврђују се основне вредности подручја и циљеви заштите.

У члану 3. утврђују се положај и површина подручја у односу на територијално-административну поделу.

У члану 4. утврђују се површине и локалитети са режимима заштите I, II и III степена.

У чл. 5., 6. и 7. утврђују се радови и активности који су забрањени и ограничени, односно дозвољени на површинама на којима је прописан режим заштите I, II и III степена.

У члану 8. одређује се управљач заштићеног подручја и утврђују његова основна овлашћења и обавезе. За управљача се предлаже Јавно предузеће „Србијашуме”.

Министарство је утврдило да предложени управљач у потпуности испуњава прописане услове за управљача заштићеног подручја, располаже респективним искуствима на пословима очувања и презентације природних вредности и стално је присутно на заштићеном подручју и његовој околини.

У члану 9. утврђена је обавеза управљача да у року од 10 месеци донесе План управљања за период од 10 година, наведена су министарства од којих се прибавља мишљење у поступку давања сагласности и одређен оквирни садржај годишњег програма на основу кога управљач обавља послове у времену до доношења плана управљања.

У члану 10. утврђен је рок од шест месеци за доношење Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби.

У члану 11. утврђен је рок од годину дана за обележавање заштићеног подручја.

У члану 12. утврђује се обавеза управљача да у року од две године израдити софтвереско решење о природним и створеним вредностима, непокретностима, активностима и другим подацима од значаја за управљање и непокретностима као кључном алату за планирање и праћење послова управљања и промена на заштићеном подручју.

У члану 13. даје се могућност за проглашење рибарског подручја у оквиру граница Парка природе „Мојстирско-Драшке планине”, на основу претходно прибављене сагласности министра, у складу са законом којим се уређује заштита и одрживо коришћење рибљег фонда.

У члану 14. утврђује се обавеза управљача да у складу са законом који дефинише накнаде за коришћење јавних добара донесе одговарајући акт.

У члану 15. утврђује се обавеза формирања Савета корисника у циљу међусобне сарадње и обезбеђивања интереса локалног становништва и других корисника заштићеног подручја.

У члану 16. забране и ограничења прописане овом уредбом, не односе се на војне објекте, комплексе, инсталације и приступне путеве, који су изграђени или се планирају градити за потребе Војске Србије, као и активности које Војска Србије изводи или ће изводити за потребе одбране Републике Србије.

У члану 17. наводе се основни извори средстава за финансирање заштићеног подручја односно плана управљања, сходно члану 69. Закона о заштити природе.

У члану 18. усаглашавања планова, програма и основа са уредбом и планом управљања.

У члану 19. прописано је да даном ступања на снагу ове уредбе, престају да важе одредбе Уредбе о заштити Резервата природе „Прокоп” („Службени гласник Републике Србије“, бр. 93/08).

У члану 20. прописано је да ова уредба ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Анализа ефеката уредбе

Доношењем уредбе остварује се низ позитивних ефеката у домену циљева утврђених Просторним планом Републике Србије, стратешким документима у области заштите природе, животне средине и одрживог развоја и међународним уговорима и програмима, а пре свега повећање површине заштићених подручја и заштита биодиверзитета и геодиверзитета, посебно еколошки значајних подручја.

Концепт заштите исказан је кроз режиме заштите I, II и III степена, на којима се спроводи заштита ради очувања и унапређења природних вредности, посебно кроз мере управљања популацијама дивљих биљака и животиња, одржање и побољшање услова у природним стаништима и традиционално коришћење природних ресурса.

Финансијска средства потребна за спровођење уредбе

Средства нису потребна за спровођење ове уредбе у 2024. години. Средства за 2025. и 2026. годину биће обезбеђена у износу од по 5.000.000,00 динара, у оквиру лимита на Разделу 25 – Министарство заштите животне средине, Глава 25.0 – Министарство заштите животне средине, Програм 0405 – Заштита природе и климатске промене, Функција 560 – Заштита животне средине неklasификована на другом месту, Програмска активност 0002 – Подстицаји за програме управљања заштићеним природним добрима од националног интереса, Економска класификација 451 – Субвенције јавним нефинансијским предузећима и организацијама, који ће бити опредељен од стране Министарства финансија у складу са билансним могућностима.